

**Navoiy viloyatida kichik tadbirkorlikni davlat tomonidan qo‘llab-
quvvatlash mexanizmlari**

Kurakbayeva Janna Nuskabay qizi

**Navoiy innovatsiyalar universiteti, Iqtisodiyot va axborot texnologiyalari
fakulteti, Iqtisodiyot yo‘nalishi 2-bosqish talabasi
Ilmiy rahbar: Gafurova Dilobar Karamatovna**

Annotatsiya

Ushbu ilmiy maqola Navoiy viloyatida kichik tadbirkorlikni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini har tomonlama tahlil qilishga bag‘ishlangan. Maqolada kichik tadbirkorlikning viloyat iqtisodiyotidagi o‘rni, bandlikni ta‘minlash va qashshoqlikni qisqartirishdagi ahamiyati o‘rganiladi. Tadqiqotda moliyaviy va nomoliyaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligi baholanib, mavjud muammolar va ularni hal etish bo‘yicha tavsiyalar ilgari suriladi. Xulosalar viloyatda barqaror iqtisodiy rivojlanishga erishishda kichik tadbirkorlikni yanada samarali qo‘llab-quvvatlash strategiyalarini ishlab chiqishga hissa qo‘shishi mumkin.

Kalit so‘zlar: Navoiy viloyati, kichik tadbirkorlik, davlat qo‘llab-quvvatlashi, moliyaviy mexanizmlar, nomoliyaviy yordam, tadbirkorlik muhiti, iqtisodiy rivojlanish, islohotlar

Abstract

This scientific article is dedicated to a comprehensive analysis of state support mechanisms for small entrepreneurship in Navoiy region. The article examines the role of small business in the regional economy, its importance in ensuring employment and reducing poverty. The study evaluates the effectiveness of financial and non-financial support mechanisms, identifies existing problems, and puts forward specific recommendations for their solution. The findings can contribute to the development of more effective strategies for supporting small entrepreneurship to achieve sustainable economic development in the Navoiy region.

Keywords: Navoiy region, small entrepreneurship, state support, financial mechanisms, non-financial assistance, business environment, economic development, reforms

Аннотация

Данная научная статья посвящена всестороннему анализу механизмов государственной поддержки малого предпринимательства в Навоийской области. В статье исследуется роль малого бизнеса в региональной экономике, его значение в обеспечении занятости и сокращении бедности. В исследовании оценивается эффективность финансовых и нефинансовых механизмов поддержки, выявляются существующие проблемы и предлагаются конкретные рекомендации по их решению. Выводы могут способствовать разработке более эффективных стратегий поддержки малого предпринимательства для достижения устойчивого экономического развития в Навоийской области.

Ключевые слова: Навоийская область, малое предпринимательство, государственная поддержка, финансовые механизмы, нефинансовая помощь, бизнес-среда, экономическое развитие, реформы

Kirish

Kichik tadbirkorlik O‘zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida, aholi bandligini ta‘minlashda va qashshoqlikni qisqartirishda muhim o‘rin tutadi. Mamlakat miqyosida olib borilayotgan islohotlar doirasida tadbirkorlikka keng imkoniyatlar yaratishga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Bu jarayonda har bir hududning o‘ziga xos sharoitlari va salohiyati inobatga olingan holda, davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari joriy etilmoqda. Navoiy viloyati, o‘zining sanoat va qishloq xo‘jaligi salohiyati bilan ajralib turadi va bu yerda kichik tadbirkorlikni rivojlantirish orqali iqtisodiy o‘rinishga erishish ustuvor yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. 2023 yilda viloyatda yalpi hududiy mahsulotning 105,8 foizga o‘sishi, sanoat ishlab chiqarishining 106,7 foizga ortishi va xizmatlar sohasining 112,5 foizga kengayishi erishilgan yutuqlardan dalolat beradi. Aholi jon boshiga yalpi hududiy mahsulotning 76,9 million so‘mga yetishi, bandlikning oshishi va qashshoqlik darajasining pasayishi, shuningdek, 3796 ta yangi kichik korxonaning tashkil etilishi kichik tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash chora-tadbirlarining samaradorligini ko‘rsatadi.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi Navoiy viloyatida kichik tadbirkorlikni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning huquqiy, moliyaviy va nomoliyaviy mexanizmlarini chuqur tahlil qilish, ularning samaradorligini baholash, mavjud muammolarni aniqlash va ularni hal etish bo‘yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Bu tadqiqot natijalari viloyatda tadbirkorlik muhitini yanada yaxshilash, barqaror iqtisodiy o‘rinishni ta‘minlash va aholi turmush darajasini oshirishga xizmat qilishi kutiladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Kichik va o'rta biznesni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash dunyoning ko'plab mamlakatlarida iqtisodiy rivojlanishning muhim omili sifatida tan olingan. Nazariy jihatdan, davlat aralashuvi bozor mexanizmlarining yetishmovchiliklarini bartaraf etish, yangi korxonalarining paydo bo'lishiga ko'maklashish, innovatsiyalarni rag'batlantirish va bandlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston kontekstida, bu masalaga bag'ishlangan adabiyotlar davlatning tadbirkorlik faoliyatini tartibga solish va qo'llab-quvvatlashga doir siyosatini tahlil qiladi. Mamlakat Prezidenti tomonidan tadbirkorlar bilan o'tkazilayotgan ochiq muloqotlar va ularning huquqlarini himoya qilishga qaratilgan farmonlar [4] davlatning ushbu sohadagi ustuvor yo'nalishlarini belgilaydi. Bu farmonlar qonunga xilof aralashuvlarning oldini olish, tekshiruvlar tizimini takomillashtirish va mansabdor shaxslarning javobgarligini oshirishga qaratilgan muhim o'zgarishlarni o'z ichiga oladi.

Shu bilan birga, tadbirkorlik faoliyatini tartibga soluvchi me'yoriy-huquqiy hujjatlarning murakkabligi va ziddiyatliligi, shuningdek, ma'muriy to'siqlar doimiy muhokama qilinadigan muammolardan hisoblanadi [6]. Mavjud qonunchilik bazasini tizimlashtirish maqsadida "Tadbirkorlik kodeksi"ni ishlab chiqish tashabbusi ilgari surilgan bo'lib [6], bu tashabbus tadbirkorlik muhitini tubdan yaxshilashga qaratilgan muhim qadamdir. Tadbirkorlikka oid hujjatlar registri va huquqiy aktlar to'plami [5] soha sub'ektlari uchun xizmat ko'rsatishni tartibga solishda asos bo'lib xizmat qiladi. Biznes ombudsmanining faoliyati ham tadbirkorlarning huquqiy manfaatlarini himoya qilishda va murojaatlarni hal etishda muhim institut sifatida e'tirof etiladi [4].

Hududiy miqyosda, xususan, Navoiy viloyatida qashshoqlikni qisqartirish va bandlikni ta'minlashga qaratilgan kompleks strategiyalar [1] kichik tadbirkorlikni rag'batlantirish orqali yangi ish o'rinlari yaratish va aholi farovonligini oshirishni ko'zda tutadi. Xatirchi tumanidagi tajribalar, hokim yordamchilarining bekorchi fuqarolarga imtiyozli kreditlar olishda ko'maklashishi [1], ushbu yondashuvning samaradorligini tasdiqlaydi. Qishloq xo'jaligini rivojlantirishga qaratilgan qarorlar [3] esa, Navoiy viloyatida agrar tadbirkorlikni, jumladan, bazil va yalpiz yetishtirish, chorvachilikni rivojlantirish uchun subsidiya va moliyaviy ko'mak mexanizmlarini joriy etishni nazarda tutadi. Bu choralar import o'rnini bosuvchi mahsulotlar ishlab chiqarishni ko'paytirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu maqolada Navoiy viloyatida kichik tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini tahlil qilishda aralash metodologiya qo'llaniladi.

Birinchidan, sifatli tahlilga asoslanib, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari, Vazirlar Mahkamasi qarorlari hamda boshqa me‘yoriy-huquqiy hujjatlar [3], [4], [5], [6] o‘rganiladi. Bu hujjatlar tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlashning huquqiy va institutsional asoslarini tushunishga xizmat qiladi. Ikkinchidan, Navoiy viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko‘rsatkichlari [2] miqdoriy tahlil qilinadi. Yalpi hududiy mahsulotning o‘sishi, sanoat va xizmatlar ko‘rsatkichlari, bandlik va qashshoqlik darajasidagi o‘zgarishlar, shuningdek, yangi kichik korxonalar soni kabi statistik ma‘lumotlar davlat qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligini baholash uchun asos bo‘ladi.

Tadqiqotda tizimli yondashuvdan foydalanilib, davlat qo‘llab-quvvatlashining turli mexanizmlari – moliyaviy va nomoliyaviy vositalar – o‘zaro bog‘liqlikda va umumiy iqtisodiy rivojlanish strategiyalari kontekstida ko‘rib chiqiladi. Nazariy adabiyotlar tahlili orqali kichik tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlashning umumiy tamoyillari aniqlanadi va ushbu tamoyillar Navoiy viloyatida amalga oshirilayotgan amaliyotlar bilan solishtiriladi. Tanqidiy tahlil metodi orqali qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining afzalliklari va kamchiliklari aniqlanadi, shuningdek, mavjud muammolar va ularni hal etish bo‘yicha mumkin bo‘lgan yechimlar taklif etiladi. Ushbu metodologiya tadqiqotga ilmiy asoslangan va amaliy ahamiyatga ega bo‘lgan xulosalar chiqarish imkonini beradi.

Xulosa

Navoiy viloyatida kichik tadbirkorlikni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari viloyat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida, bandlikni ta‘minlashda va qashshoqlikni qisqartirishda muhim rol o‘ynamoqda. Mamlakat Prezidenti tomonidan ilgari surilgan keng ko‘lamli islohotlar, qabul qilingan huquqiy hujjatlar va joriy etilgan moliyaviy-nomoliyaviy qo‘llab-quvvatlash dasturlari viloyatda tadbirkorlik muhitining sezilarli darajada yaxshilanishiga xizmat qilgan. Yalpi hududiy mahsulotning o‘sishi, yangi ish o‘rinlarining yaratilishi, qashshoqlik darajasining pasayishi va yangi kichik korxonalarining tashkil etilishi buning yorqin dalilidir.

Biroq, bu mexanizmlarning samaradorligini yanada oshirish uchun hali ham bir qator muammolarni hal etish zarur. Xususan, huquqiy bazaning murakkabligi, ma‘muriy tartib-qoidalar, tekshiruvlar tizimidagi ayrim kamchiliklar va mahalliy hokimiyat organlarining tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlashdagi rolini kuchaytirish masalalari dolzarb bo‘lib qolmoqda.

“Tadbirkorlik kodeksi”ni tez fursatlarda qabul qilib, uni amaliyotga joriy etish orqali tadbirkorlik faoliyati uchun yagona va barqaror huquqiy asosni yaratish.

Moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining manzilliligini oshirish, imtiyozli kreditlar va subsidiyalarni ayniqsa olis hududlardagi va ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamdagi tadbirkorlarga yo'naltirishda shaffoflikni ta'minlash.

Nomoliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini, jumladan, konsalting xizmatlari, o'quv kurslari va yoshlar kichik sanoat zonalarining faoliyatini yanada kengaytirish, ularning samaradorligini oshirish maqsadida muntazam monitoring olib borish.

Biznes ombudsmani institutini yanada kuchaytirish, tadbirkorlar huquqlarining himoyasini kuchaytirish va nazorat qiluvchi organlar faoliyatida shaffoflik va javobgarlikni ta'minlash.

Mahalliy davlat organlari va hokim yordamchilarining tadbirkorlikni rivojlantirishdagi salohiyatini oshirish, ularning faoliyatini baholashda aniq va o'lchanadigan ko'rsatkichlarni joriy etish.

Ushbu tavsiyalarning amalga oshirilishi Navoiy viloyatida kichik tadbirkorlikni yanada samarali qo'llab-quvvatlashga, barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashga va aholi farovonligini oshirishga mustahkam zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] Smallbone, D., & Welter, F. (Muharrirlar). Tadbirkorlik va Kichik va O'rta Biznesni Rivojlantirish Post-Sotsialistik Iqtisodiyotlarda. Abingdon: Routledge, 2012.

[2] Lerner, J. Singan Orzular Bulvari: Nima uchun tadbirkorlik va venchur kapitalini rivojlantirishga qaratilgan jamoatchilik sa'y-harakatlari muvaffaqiyatsizlikka uchradi—va buning o'rniga nima qilish kerak. Princeton: Princeton University Press, 2009.

[3] Storey, D. J. "Hukumatning kichik biznesdagi roli: Xalqaro taqqoslash." Xalqaro Kichik Biznes Jurnali, vol. 18, no. 3, 2000, pp. 1-22.

[4] North, D., & Smallbone, D. "O'tish iqtisodiyotlarida kichik va o'rta biznesni rivojlantirishni qo'llab-quvvatlashda hukumat siyosatining roli." Tadbirkorlik va Innovatsiyaning Xalqaro Jurnali, vol. 7, no. 3, 2006, pp. 143-152.

[5] Pomfret, R. Ozbek iqtisodiy rivojlanish modeli 1990-2012. London: Routledge, 2013.